

PERIÓDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any I

Barcelona 10 d' Agost de 1880

Núm. 4

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES
Espanya y Portugal	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals
Païssos de l' Unió Postal	76 "	40 "	"	"

No 's servirà cap suscripció que no 's pagui per endavant

Se publica 'ls dias 10, 20 y 30
de cada mes

EDITOR-PROPIETARI

CARLOS SANPONS Y CARBÓ
Unió, 28
BARCELONA

PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR

	ANY	SEMESTRE
Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Filipinas, Méjich y Riu de la Plata . . .	6 " "	3'50 " "

Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y además lo franqueig

SUMARI

TEXT. — CRÓNICA GENERAL, per J. Franquesa y Gomis. — NOSTRES GRABATS. — CARTA DE VALENCIA, per P. V. y A. — LA LLEGENDA DEL ROSER, (poesia), per Félix Pizcueta. — HISTORIA VULGAR, (continuació), per J. Laporta. — DOLORS, per Alexis Bouvier, arreglat del francès per G. — SECCIÓ DE NOVAS. — POESÍAS DEL MALAGUANYAT BARTRINA. — SECCIÓ DE BELLAS ARTS, per Arthur Gallard.

GRABATS. — JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMUS, † 10 4 d' Agost. Dibuix de Casteluchó; grabat de Sadurní. — DETALLS DEL REIXAT GÒTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA. — LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MARÓ. Dibuix de Riudevets; grabat per Ovejero. — MEDITACIÓ.

CRÓNICA GENERAL

Donar compte dels fets més importants succehits durant la tongada en que l' autor se trovi compromés ab sos lectors, ressenyar aqueixos fets d' una manera clara é interessant, comentarlos ab tota rectitut y ab un exacte coneixement de causa, manifestar una imparcialitat y una bona fé que predisposin á l' adhesió y á la simpatia, saber tocar y dar vibració á totes las fibras del cor humá, eser prácticich en lo domini de l' atenció y sobre tot tenir activitat, inteligencia prompte, dot d' investigació... qui sab, qui sap quantas y quantas son las reglas y manaments que trovariam consignats en lo tractat complert dels bons revisters, lo dia en que vingúes á nostres mans una Retórica en la qual se tractassen de totes y cada una de las formas ab que en los nostres temps la literatura pot manifestarse.

Per mala sort donarem massa al oblit tota aqueixa lletania d' obligacions al acceptar l' encàrrech d' escriure á cada desena los fets principals que passessen per devant de nostres ulls, no sent prou per animarnos la circumstancia de que tan raras qualitats no son las que més sovint se trovan en los publicistas d' aqueixos mitxos temps en que vivim.

Aumenta nostra confusió la por en que

JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMUS

† 10 4 d' Agost de 1830

ens trovém de la comparació natural en que han de caure nostras ressenyas ab las publicadas en los números anteriors, de las que s' havia encarregat y dut á magnífich terme un ilustrat jove y bon amich nostre.

Ab tot, y sense ferhi més preámbuls, passarém á obrir nostra revista, recordant que una promesa 'ns obliga á ferho y que qui fa 'l que pot no está obligat á més.

Un dels fets de que més s' ha parlat en aqueixos dias es l' anada de D. Victor Balaguer á Valencia. La brillant recepció que aquella ciutat l' hi ha dispensada, y sos discursos importants que tanta agitació han dut al camp de la politica, tot ha sigut comentat de mil maneres si be qu' á nosaltres poch nos ha d' interesar aqueixa nova febrada dels partits d' Espanya, qu' á dir la veritat, fa venir més ganas de riure qu' altra cosa.

Lo qu' á nosaltres nos interesa, de lo qu' hem d' ocuparnos ab complascencia, es del discurs d' en Balaguer pronunciat en l' Ateneo de Valencia. Sabut es qu' en Balaguer sab portar l' animació á quantas festas concorria y per lo tant no es d' estranyar lo magních efecte qu' en la ciutat de las flors havia de produhir son discurs, pronunciat ab sa peculiar y robusta entonació catalana.

Consagrà en ell dolsas frases á la memoria d' en Vicens Boix, lo cronista de Valencia, á la d' en Aribau, Puig Blanch, y primers restauradors de nostra llengua, á la que en un excés de condescendencia als valencians anomená llemosina, y estudiá la vida actual de nostra literatura y lo que li cal fer perque tinga gloriós pervenir. Que s' inspiri en novas tendencias, que aixample sos horisonts, que s' manifeste en novas formas mantenintse empero en son caràcter especial y segell tipich, la sobrietat de la frase y la síntesis del fondo.

«La sobrietat y la síntesis, propias del nostre poble llemosi y de la nostra rassa, están conformes avuy ab l' época en que vivim y l' sigle qu' hem alcansat, perque es precis desenganyarse y 'l que no ho veu es cego. Se ha acabat ja en litera-

tura l'època dels passatemps ignocents com ha conclòs en política l'època dels discrets parlaments, com ha terminat en la premsa la dels articles doctrinals. Conclougué lo regnat de la paraula, com conclouguéren tots aquells regnats que s' fundan en la pompa, l'imposició o la superbia. Als antics kilomètrics articles de fondo han succehit en la premsa los *suellos* y los *interlineas*. A las novelas interminables, a las poesias d' exuberant lirisme, a las disertacions indigestas, a las ensopidoras cròniques han substituït, en la prosa y en lo vers, en la ciencia y en la historia lo folleto, l' extracte, lo resúmen, la filosofia, la síntesis. A las arengas ciceronianas, y als aparatosos discursos, han seguit en lo parlament, l' acció, la declaració, lo acte. Vivim en una època essencialment pràctica y hi ha qu' amollarse a ella. No en va estém en lo temps en que l' home es conduhit pel foch y la paraula pel llamp.

Aixís per l' estil continua expresantse en Balaguer ab aquella eloqüència natural, ab aquella espression simpática, ab aquell tò que tan caràcter li dona de fill de Catalunya.

Quina llàstima que desde Valencia no s' haja arribat a veure's y a entusiasmar-nos ab lo vigor de sos discursos y ab la lectura de sas novellas produccions literàries!

..

Los fills de Barcelona atencionats a la bona música podran laqueix hivern entregarse fàcilment a las delicias del art divi, assistint als esplèndids concerts que s' preparan en lo gran saló dels Camps Eliseos. Lo senyor Frigola, qu' arribarà de París d' un dia al altre ab lo entusiasta organisador d' aquets concerts don Joan Baptista Pujol, està encarregat de la formació d' orquesta que constarà de uns 120 a 130 professors. Lo senyor Pujol, segons diuen, ha compromès a grans mestres com Gounod, Verdi, Massenet, Rubinstein, Saint-Saens, etc., a que vingan a dirigir o a oír sas clàssicas composicions. Deu fassí que l' projecte tiri endavant y que no s' errin los que l' troban de fàcil realització.

..

Los teatros del passeig de Gracia s' arrastran en la mateixa vida de tot l' estiu. En lo teatro Espanyol los Bufos Arderius no s' poden moure, si no volen que la gent s' afuixi, de las representacions de *Los sobrinos del capitán Grant*. Aqueixa sarsuela si que s' ha fet popular, y no s' pot passar per cap carrer que no s' topi ab algun xicot xiulantne un trós, ni entrar en casa ni caseta hont no s' senti la veu d' alguna criada del p's cantantne quan ménos l' americana.

En lo Bon Retiro s' ha estrenat darrerament l' arreglo del francés *Vots son triomfos*, pessa en un acte de don Eduart Aulés. L' obra està plena, com totes las de aqueix autor, de xistes oportuns, y es notable, més que tot en los monòlegs, que l' senyor Aulés escriu admirablement. Llàstima que no escriga més sovint, tanta més llàstima en quant ell ja sab que té prou pasta pera figurar en primera ratlla entre nostres autors còmichs. S' ha estrenat també lo *Jovenet del dia*, obra póstuma de don Francisco de Sales Vidal, refundida per don Eduart Vidal Valenciano; està ben escrita y té son plan ben portat. Lo públic aplaudí la sinfonia qu' a sa memoria escrigué lo senyor Urgellés, y que s' executà a teló tirat davant lo busto del senyor Vidal.

Ja parlà la Il·lustració en lo número passat de la companyia italiana de Novetats. Continua representant noves produccions executantlas totes d' una manera acabalada. Lo públic se ha despertat y molts dias ja omplia l' espayós saló de Novetats. En las representacions de *La signora della camelia*, la senyora Marini y l' senyor Cereja arrebatan, fascinan. Quin final de quart acte! Lo públic fa cor fort, pero l' emoció romp per tot y tothom plora y per ofegar las llàgrimes esclata en una salva d' aplausos y crida sis ó set vegadas a las taules als grans artistes que tan bon recort han de dextarnos. Per fortuna se sab ja que, si aviat se n' van, han promés tornar a donar trenta funcions en lo Teatro Principal lo próxim Setembre.

..

Las lletres castellanas acaban de sufrir una pérdida irreparable. L' eminent escriptor, lo distingidíssim soci de l' Academia Espanyola, lo savi director de la Biblioteca Nacional don Joan Eugeni Hartzenbusch, ha mort en Madrid lo dia 2 del corrent als 74 anys d' una vida exemplar per sas virtuts. Fill d' un alemany, de professió ebanista, passà la primera part de sa joventut treballant al costat de son pare, home recte de caràcter y de poca afició als estudis y a la literatura. Aixís se s' explica que fins als 15 anys no anés Hartzenbusch per primera volta al teatro, al qual mostrà desde llavors una afició decidida. Empero pensador en tot, tingué l' talent de no llensarse desseguida al camp de la publicació, y per lo

tant passà molt y molt temps no dedicantse sinó a la refundició d' algunas comedias del teatro clàssich castellà o a la traducció de unas quantas obras francesas italianas. En 1837, es a dir a sos 31 anys es quan se decidí a donar al públich un drama seu original, y tothom coneix a *Los amantes de Teruel*, y encara avuy se aplaudeix y s' aplaudirà sempre, mentres no s' haja esborrat lo sentiment del bon gust, aqueixa obra hermoisima per son llenguatge castís, versificació acabadissima y sobre tot per son plan, per la pintura de sos personatjes y en especial dels dos amants, qu' han prés forma y vida en totes las imaginacions, y per aquella elevació de conceptes y sublimitat de frases que de segur Skaspeare hauria prés per sevas de bona gana. Desde l' triuf que li va gué aqueix drama, s' entregà de plé al teatro, dotantlo de dramas tan notables com *Doña Mencía*, *D. Alfonso el Casto*, *La jura en Santa Gadea*, *La madre de Pelayo*, *La ley de raza*, *El mal apóstol y el buen ladrón*, *Vida por honra*, y de comedias tan aplaudidas com *La archiduquesita*, *Es un bandido*, *Juan de las Viñas*, *La coja y el encogido*, haventse també darrerament fet molt populars las de màgica, *La redoma encantada* y *Los polvos de la madre Celestina*.

A més de sas obras dramàtiques deixa dos tomos de *Cuentos y fabulas*, dos més de *Obras escogidas* y un de *Ensayos poéticos*, havent també comentat lo *Don Quijote*, y las obras de molts autors dramàtics del sigle d' or.

Ab tot y sa fecunditat deguda a sa dilatada y tranquil·la existencia, Hartzenbusch escribia passanhi molt temps, llimant molt y molt sos versos; y aixís es que sent fill del temps en que més vol prengué la fogarada del romanticisme, ell, pertencient a aquesta escola, may saltà las fitas de lo verosimil. Era romàntich en lo fondo y clàssich en la forma: pensava ab l' ardor d' un espanyol y componia ab la fredor d' un alemany.

Ja hem dit que Hartzenbusch pertencia a una familia de modesta fortuna, y vivint a Espanya y no tenint un caràcter lleuger y no sent un pídolayre o un declamador d' ofici, ja casi sobre per endevinarla tothom la noticia ab que hem d' acabar aqueix parraf.

Hartzenbusch ha mort pobre.

..

Hem de terminar la Revista d' aquesta fatal desena ab una altra noticia desconsoladora. En Bartrina ha mort.

Aquella inteligencia clara y portentosa, que no coneixia secrets en cap art ni en cap ciencia, per nova y poch esbrinada que fós, aquella prodigiosa erudició no recullida en aulas ni academias, aquella poderosa retentiva contra la qual era impotent la durada d' una malaltia rosegadora, aquell arxiu-vivent de coneixements de tota mena sempre obert per qui s' hi atansés a demanàrlos; tot ha mort, tot s' ha fós, tot ha desaparegut per sempre!

Qui no l' anyorará al desgraciat Bartrina! Una reunió qualsevol de sos il·lustrats companys deixava escorre peresosamente las horas en una conversa familiar o poch atractiva. Arribava en Bartrina. Tots lo saludavan animantse sobtadament, una mitja rialla s' dibuixava en tots los llavis, i atas las miradas prenián més vida y animació, y tothom estrenyia las cadiras disputantse l' lloch hont ell s' asseuria pera tenirlo més aprop. Y en Bartrina enrahonava. Sense rebuscarho, d' una manera ingeniosa, desculpella l' entrellat d' una conversa sempre interessant, amantada ab estribots que feyan esclatar en una riallada plena, o entreteixida ab vivas y terribles descripcions que feyan posar los cabells de punta. De vegadas analisaba concienzudament las obras clàssicas; altres cops retreya ls plans ls y projectes de sas obras literàries, que, per desgracia, no han passat de tals; ja explicava novas teorias científicas; ja dava a coneixre senzillissims experiments pera fer entendre la fisica y la quimica, y tot aixó en una conversa clara, amena, simpática, intel·ligible fins als més llechs en la materia que tractava.

En Joaquim M. Bartrina ha mort als 30 anys. Al revés d' Hartzenbusch, ha mort jove: tenint segurament més projectes qu' ell, ha mort sense realisarne cap. Un sol tomet, titolat *Algo*, mostra clara del dubte que l' devorava, però molt petita dels estranys coneixements que possehia, es la sola obra que deixa: los demés articles y poesias, molts d' ellas catalanas, no tenen tanta importancia pera coneixre son caràcter, si be algunas son certament molt sentidas.

Faltábali a n Bartrina lo repós y la reflexió pera produhir lo que tenia en cartera, ab lo qual ja ni havia prou pera crearse un nom. Ara era al fort de sa potencia pensadora, estava al plé de sas fantasiosas lucubracions y aixó mateix l' impedia escriure y aixó mateix lo feya estrany y de idees desnivelladas. Si en Bartrina se hagués pogut reposar!

Era en Bartrina un amic de cor, y aixó fa sa pérdida més sensible. Atreya ab sa modestia extraordinaria, ab

sa ingenuitat admirable, que deixava entreveure un cor de noy; per aixó es que sos amichs eran numerosíssims; molts d' ells eran d' opinions completament contraries y no obstant se delectaven escoltantlo.

En Bartrina era un talent ab tota l' extensió de la paraula: y ab tot y aixó, no havent deixat obras escrites, ni tan sols apuntes de sos plans, alguns dels quals semblavan obras fetas, demà quedarà esborrat son recort de per tot arreu, ménos de la memoria de sos bon amichs que l' ploran y l' han d' anyorar sempre.

¡Pobre Bartrina!

J. FRANQUESA Y GOMIS.

NOSTRES GRABATS

JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMÚS

DIBUIX DE CASTELUCHO. GRABAT DE SADURNÍ

Com a tribut a la memoria del malaguanyat Bartrina donem son retrato a nostres subscriptors.

En Bartrina no deixa biografia. Fill d' una distingida familia de Reus, nasqué en l' any 1850 passant sos primers anys en l' estudi de las primeras lletres. Si bé comensà també molt jovenet la segona ensenyansa, aviat se va cansar son natural de las subjeccions académicas y abandonà las classes. Als 23 anys se decidí a batxillerarse y en un estiu sol probà la major part de las asignaturas necesarias pera l' títol de batxiller aprofitant la llibertat d' ensenyansa que allavors hi havia. Ja comensava a ésser conegut son nom per los célebres *arabescos* que per tot arreu recitava y aumentà aquest venint a viure a Barcelona y redactant en alguns periódichs, terminant per coneixre tothom y admirarli sos profundissims coneixements en totes las ciencias y sa facilitat d' espression en comunicar lo molt que sabia. Havia llegit molt y molt, y tenia prou memoria per recordarlo tot, prou talent per dominarlo y prou espression y claretat per ensenyarlo als altres.

La Il·lustració Catalana li rendeix lo tribut de la seva admiració plorant la pérdida d' un amic tan ben-volgut y d' un talent tan malaguanyat.

La seva mania en no volguesse retratar ha fet que tinguésem d' aprofitarnos pera nostre grabat d' un retrato de quan tenia 23 anys encare que desde a las horas hagués cambiat un xich sa fesomia.

DETALLS DEL REIXAT GÒTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

Lo reixat de nostra hermosa Catedral ofereix detalls numerosos, treballs ab lo esquisit gust de que dona mostra nostre grabat y que indica l' estat adelantadíssim en que s' trobava en lo temps de son millorament la ferreteria catalana. Hi han també dos escuts esculpits en la paret d' un altar dels severs y deliciosissims claustres, que son una de nostras millors joyas del art gòtich.

LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ

DIBUIX DE J. RIUDEVETS

Ab aquest nom es conegut en lo país aqueix monument un dels Dolmens qu' abundan en Menorca, aprofitantse del qual y de l' lloch hont està situat lo senyor Riudevets ha donat relleu a sas brillants condicions de paisatista. Molta extensió necessitaria un treball sobre lo que venian a ésser aqueixas estranyas y pesadas construccions magalíticas, y treball curiós seria un estudi que las abarqués totes, entre las quals son molt notables las *navetas*, edificis en forma de buch cap per val y sobre tot los *talayots* grandiosas construccions d' dúpota explicació y qu' arriban en Menorca a uns doscents. No es ara aquest nostre intent y si sols lo de publicar lo bell grabat que representa una d' aqueixas antiquíssimas fábricas de pedra seca y que tan nom te en Mahó.

MEDITACIÓ

Aixís se titula lo grabat que representa una dona en aquell estat d' ànim que l' fan ressaltar la actitud general de son cos y la particular de sas mans y fins de sa fesomia. Es un dibuix bellament fet per un distingidíssim autor alemany.

CARTA DE VALENCIA

SENYOR DIRECTOR:

Ab especial satisfacció vaig a cumplir l' encarrech que vosté m' feya a ma sortida de Barcelona, de resenyarli quant de notable, ocorregués en la poética ciutat del Turia, ab motiu de las firas y festas qu' anava a celebrar, ja que aquestas acaban de revestir tal importancia, qu' ab poch que hi pose de ma part crech podré sortir airo de mon compromís pendient ab los subscriptors de LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA. M' limitaré, però, a donar compte a mos amables lectors, de tot lo que més directament pot interessarlos atesas las aspiracions y manera de sen-

tir qu' en ells suposo: per aquest motiu he de passar per alt *las corridas de toros*, que com es de suposar, han figurat, ab igual que en los anys anteriors, en lo programa de nostras firas y festas.

Lo 21 arribava en lo tren correu, la societat coral euterpense *La Perla*. Fou rebuda en l'estació per numerosos socis del *Rat Penat*, que saludaren en nom de dita societat a la euterpense qu' acababa d' arribar. Precedida de las banderes de *La Perla* y del *Rat Penat* atravesà l' Alameda, dirigintse per últim al local que ocupa la última d'aquestas societats, ahont foren rebuts altra volta per los senyors Labaila y Pizcueta, que dirigiren als orfeonistas cataïans carinyosas frases que foren rebudas ab mostres de verader entusiasm per part de nostres paisans. Aquesta societat coral ha fet las delicias dels valencians, donant diferents concerts en los quals ha fet conèixer las més inspiradas obras de nostre insigne Clavé; aixis es que durant sa estada en aquesta ciutat ha lograt conquistar las simpatias del públich valencià, com se'n degueran convèncer 'ls individus que la forman en la notable sessió de despedida que 'ls dedicà *Lo Rat Penat*, en la que lo senyor Pizcueta, després de dirigirlos un notable discurs, invità a pendrer la paraula al renommat mestre don Francisco Asenjo Barbieri, qui havia vingut a Valencia junt ab l' Excm. senyor don Victor Balaguer; l' inspirat compositor s' aixecà en mitj de una general expectació y pronuncià un eloquentissim discurs, en lo que feu l' elogi de las societats corals de Catalunya, y al acabament del qual fou saludat ab una prolongada salva d' aplausos.

La Lliga contra la ignorancia volgué aprofitarse de las firas pera celebrar sa sessió inaugural, la que tingué lloch lo dia 22 en lo pabelló municipal de l' Alameda. Presidí l' acte l' arcalde senyor Pueyo, qui tenia a sos costats representacions de totes las autoritats de Valencia y als membres de la Junta Directiva de la Lliga; se pronunciaren discursos que foren molt aplaudits y s' alsà la sessió a la una del dematí ab un discurs de gracias del senyor arcalde.

Notable per més de un concepte ha sigut la exposició de maquinaria celebrada en los magnífichs jardins del Skating-Garden; per si sola mereixeria un article apart, mes atesa la falta d' espay de que puch disposar 'm limitaré a consignar lo més notable que s' ha exhibit en tal exposició; aixis faré menció dels motors de vent, enviats per los senyors Simon y Soler de Barcelona, de gran aplicació pera l' moviment de las aigües utilissables en lo conreut dels camps; aquest motor desenvolupa una força d' un cavall y mitx, elevant quatre metros cúbichs d' aigua per hora a la alsada de set metros; aquest líquit es recullit en un gran dipòsit, movent al caurer un ariet hidráulich que eleva la setena part del aigua qu' entra per la canonada del aparato a una altura de cinch vegadas major que la que representa l' desnivell. Per no allargar excessivament aquesta revista diré que 'l senyor Fradera ha exposat un altre motor, los senyors Grau y fills, de Barcelona, fundicions de coure, llautó, zinc, bronzó, estany y aleacions propias de la casa y extrangeras; los senyors Bloss y companyia, de Barcelona, un motor de aire calent que desenvolupa la força de tres cavalls, ab un consum de dos kilos de cok per hora y cavall, havent exposat també articles molt notables de sas respectivas industrias, los senyors Alexander german, fills de A. Pfeiffer, Planas y companyia, L. Dugros, *La Maquinista Terrestre y Marítima*, A. Sir y Lizars y molts d' altres que en aquests moments no recordém. Entre las instal·lacions extrangeras mereixen citarse las de la casa Bak y Manson y de una manera molt especial las del Creusot.

L' arribada del eminent poeta català senyor don Victor Balaguer, que tingué lloch lo dia 23, fou lo començament d' una sèrie d' obsequis que 's tributaren a nostre il·lustre compatriç y que son una prova de las numerosas simpatias que conta entre 'l poble valencià. Los senyors don Teodor Llorente, president del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona y don Jascinto Labaila anaren a esperar-lo a una de las estacions de la Ribera y desde allí l' acompanyaren fins a Valencia. En la estació d' aquesta ciutat l' esperava un numerosíssim y escullit concurs en lo que hi figuraven gran número de literats y artistas, las personas més distingidas del partit constitucional y altres amichs particulars del senyor Balaguer; aquest baixà del vagó, acompanyat del mestre Barbieri y saludà als qu' havian vingut a esperar-lo. La societat coral *La Perla* cantà d' una manera acabadíssima *Las flors de Maig* de Clavé, obsequis que 'l senyor Balaguer va agrair com se mereixian. Fou acompanyat a casa de don Jascinto Labaila, lloch de son hospedatge, per varis socis del *Rat Penat* é individus del partit constitucional, qui seguiren en cotxe, al que conduïa al senyor Balaguer.

L' Ateneo de Valencia y *Lo Rat Penat* l' hi dedicaren una notabilíssima vetllada literaria en un dels salons de la primera de ditas societats. Presidí la sessió l' Excm. senyor don Victor Balaguer, qui tenia a sos costats a don Miquel Velasco y a don Teodor Llorente, pre-

sidents de las corporacions anomenadas. Heuse aquí l' extret que un periodich valencià fa del discurs que 'l senyor Balaguer pronuncia en aquesta sessió:

«Lo senyor Balaguer, al ocupar-se del renaixement de la literatura llemosina, feu un verader discurs, nutrit de sabias observacions y elevats conceptes. La primera part conngué tendrament al auditori, perquè estava dedicat a la recordansa de nostre estimat Vicens Boix, iniciador del gloriós renaixement de Valencia. Lo senyor Balaguer feu memoria de la época en que 'l conegué per l' any 1815, y cità uns hermosos versos qu' en Boix l' hi va dedicar en aquella ocasió, celebrant sa vinguda a aquesta capital, y una improvisació del mateix que fa referencia a las relacions politicas d' abdós.

«Al ocupar-se l' orador del origen del renaixement, digué que no importa qu' haja sigut en Valencia ab los versos patriòtics de la primera época constitucional, en Catalunya ab la bellíssima poesia d' Aribau ó en Menorca ab las tristas lamentacions d' un desterrat anònim: lo que importa es saber que 'l renaixement de las lletres llemosinas es un, com es una la lengua; y qual-servulga que sia 'l nom ab que aquesta 's signifiqui accepta de bon grat lo de llemosí. Passant al caràcter d' aquesta literatura, digué que hi ha que reconeix en ella un origen propi qu' altrás no tenen, original per essencia, espontánea y sens resabi de classicisme; y furt a demés y vigorosa, que sols ha tingut rahó de esser y ha sigut als resplandors de sol de la llibertat. Per tal no entén lo senyor Balaguer la llibertat d' el partit sino la de doctrina. Aquesta literatura observà l' orador que tingué per base, no sols la poesia dels trovadors, sino també la llibertat dels trovadors, aixó es, s' en esperit independent, inspirador de las voladas del ingeni y la fecunditat de la idea. Brillà en los segles xii, xiii y xiv, portant en si dos sentiments, lo d' amor y l' d' independència, fins que comensà a enfosquir sas glorias la crehuda contra 'ls albigesos, sofrint llavors y després los cops de l' Inquisició. Fou en vá, continuà 'l senyor Balaguer, que 'l pensament de la literatura llemosina encarnés més enllà de las montanyas en Dante y Petrarca y més enllà en Ramon Llull y Arnau de Vilanova. Épocas hi hagué en que s' intentà son renaixement, però encara que 's conseguí en part y en determinats periodos, no havia de coronar un éxit felis semblants esforços, y a pesar d' Ausias-March, que arribà a formar escola, de Pere Serafi, Vicens Garcia y alguns altres de menos importancia, l' moment restaurador, s' anava debilitant perquè faltava als poetas l' esperit dels trovadors.

«La literatura llemosina esperaba, no obstant, dias de gloria y aquests arribaren a principis del segle actual. Aquest fou son verader renaixement quan despertà la llibertat. La citada poesia d' Aribau, significava l' alba da d' aquella restauració, brotant altra vegada, potent, vigorosa, original, de formas folgadas, fresca y sana en concepte, la literatura filla dels trovadors. Ha tingut y té lirichs profundos que son estudiats ab admiració per los extrangers, prosistas notables, un teatro riquissim, historiadors, filosofhs y literats de tots gèneros.

«La literatura llemosina ha arribat al cim, digué: ara porta l' perill de desvanecirse; ó 's pon per sempre ó es precis volar. Sols queda aquest recurs: es precis, donchs, qu' aixample sos horitzons mirant al esdevenidor. Es precis que conserve ànima y fons; puig que destinada a la traducció espanyola y fins europea, si no manté aquestas condicions 's perdrà en l' oblit. Ha de ser concisa en la frase y sintética en lo concepte, qualitats que constitueixen son caràcter, conforme ab lo esperit sintétich de l' época. Aixis será veraderament propagandista la literatura llemosina, acabà 'l senyor Balaguer, tal com ho fou en son origen, fraternisant al mateix temps ab las demés literatures peninsulars y no olvidant qu' encara que potent y fecunda es una branca del tronch patri.»

Aquí terminà lo discurs del senyor Balaguer, que fou coronat ab prolongadas salvas d' aplausos, després de lo qual lo senyor Llorente ab breus paraulas d' agrahiment al senyor Balaguer tancà la sessió, felicitant ademés al mestre compositor senyor Barbieri que 's trobava present, l' qui contestà ab paraulas molt llau-sageras per Valencia y las lletres catalanas. Per últim lo senyor Balaguer fou obsequiat ab un agradable refrech ahont se recitaren triadas poesias que foren rebudas ab grans picaments de mans, sobre tot las dels senyors Irazo y Ortiz, qu' anavan dedicadas al senyor Balaguer.

Réstan parlar pera concloure dels Jochs Florals celebrats per lo *Rat Penat* lo dia 26 en la gran sala del Teatro Principal. L' acte fou veraderament imponent; quant de notable conté Valencia en lletres, noblesa ó capital, acudí a presenciar tan poética festa, que va comensar a dos quarts de nou de la nit. Ocupavan las localitats las damas més elegants de la societat valenciana, las quals pera assistir a la festa s' habian ataviat d' una manera magnífica; en lo clos presidencial hi havia representants de totes las corporacions y autoritats

de Valencia, presidintlas a totes l' Excm. Ajuntament.

Oberta la sessió per l' Arcalde senyor Pueyo, lo senyor Llorente, president del *Rat Penat*, prengué la paraula, invitant a parlar al president del jurat, senyor don Victor Balaguer, qu' havia vingut a presidir lo jurat calificador. Comensà aquest fent notar la coincidència de que la Real Academia Espanyola hagués enviat pera presidir los Jochs Florals de Pontevedra y Valencia, respectivament a 'ls senyors Romero Ortiz, pensador ilustre y eloquent orador parlamentari, y al que en aquells moments los parlava; habent ja anteriorment enviat també la mateixa Academia Espanyola al senyor Cañete a presidir lo certamen de Montserrat; d' aixó 'n tragué la consecuencia que Castilla professa amor a totes las literatures peninsulars, a las quals considera com a germanas perquè totes contribueixen a la gloria de la patria de tots, a la gloria d' Espanya entera. Investigà la transcendència que pot tenir lo renaixement de las literatures ibéricas y acabà enaltint la necesitat que hi havia d' agermanar homes, regions y llengües, pera que quan l' esdevenidor arrive a fixar sos decrets y lleys trove en hora bona regions, homes y llengües diferents, puig aixó es precis pera mantenir l' indispensable varietat dintre la necessaria unitat, pero agermanats per una mateixa aspiració d' amor, de fraternitat y de pau.

Després del discurs del senyor Balaguer, s' obri l' plech que contenia 'l nom del poeta premiat ab la flor natural, resultantesser en Félix Pizcueta, qui elegí reyna de la festa a la senyora donya Agna Maria Paulin y de la Peña, baronesa de Cortes, coneguda entre la gent de lletres per Maria de la Peña. Aquesta senyora, d' una hermosura y distinció peculiars, vestia de color de crema, ab róssech llarch, ab una preciosa mantellina blanca y luhint al pit una joya de gran preu; es jove y 's fa ja simpática al primer cop de vista. Lo senyor Pizcueta l' hi oferí l' bras y qu' acceptà la Reyna sumament connguda y l' acompanyà al trono presidencial. La comitiva anava precedida per los macers de la ciutat ab gramallas rojas, y duas noyas valencianas, cobrint de flors lo camí qu' havia de seguir la encantadora parella, a la qual seguien los secretaris del *Rat Penat*.

Ja 'ls lectors se ferán càrrech de la poesia del senyor Pizcueta, que publicuem en altre lloch del número. Al acabar sa lectura l' hi fou oferida una escribania de coure nikelada, regalo de la redacció del *Mercantil Valenciano*.

Oberts successivament los noms dels altres autors premiats resultàren esser a més dels catalans senyors Masriera, Ubach, Martí y Palau, la senyoreta donya Magdalena Garcia Bravo y 'ls senyors Arroyo, Cester, Lluch, Reig, Pastor Aicart, Llonibart, Puig, Milego, Martínez, Frezo, y altres que no recordém.

Lo senyor Arcalde donà las gracias a la concurrencia y declarà terminat l' acte, que va deixar altament complacuda a la numerosa concurrencia qu' havia acudit al Teatro Principal.

Aquí dono per terminada la Revista que l' hi vaig prometre; per no allargarla massa he prescindit de tot alló que no debia interessar directament a mos lectors; dir que tots los dias de tira l' Alameda ahont hi tocaban músicas militars, ha estat concurridíssima, que 'ls pabellons en ella aixecats eran, alguns de bon gust, y altres no tant, que l' animació ha estat extraordinaria tots los dias, que hi han haguts partits de pilota y concerts per las societats orfeònicas es cosa que suposo no ha de esser nova pera ls lectors de *LA IL·LUSTRACIÓ*, més a més ab las excelents descripcions de las firas qu' han publicat alguns periodichs de Barcelona.

P. V. y A.

LA LLEENDA DEL ROSER

I

Reina y senyora meua: si en jorn de alta memoria, Eres lo sagrat simbol de poesia y gloria Ab que tes prendes donen vivisim esplendor, Acepta, com no ho cregues de ta grandesa ultraje, La humil flor que en penyora de tendre vasallaje

Te dú lo trovador.

Algo en tú veig yo d' ella; té sos colors ta cara, Son tall ta gentileza, y son perfum encara Cuant la claror d' el vespre va replegant la nit, No es tan pur com la esencia de ta virtut preciosa. Y tot asó fa digna, per bona y per hermosa,

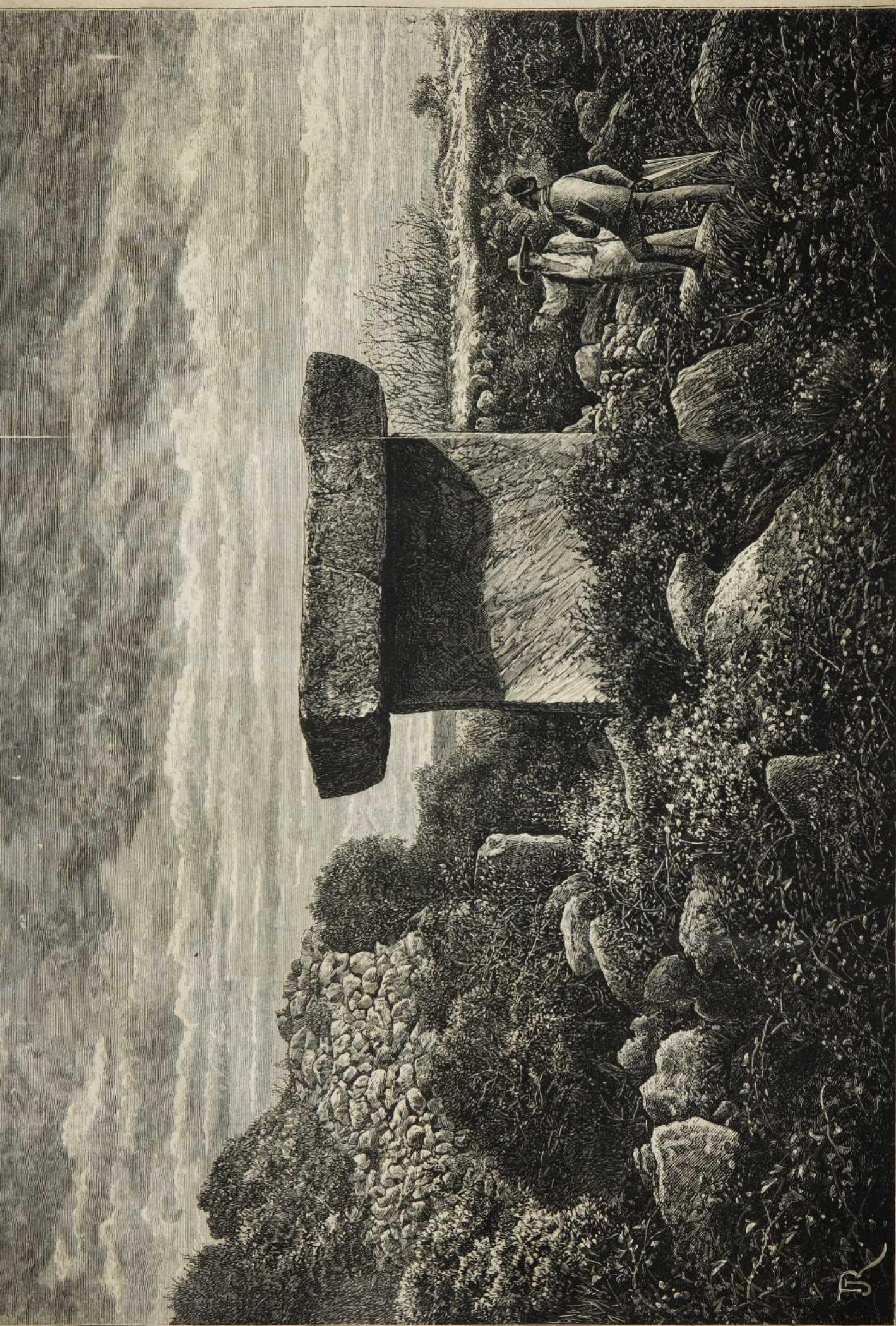
De durla en lo teu pit.

Guárdala allí, que porta a més de sa hermosura Algun recort de ditja, de amor y de amargura. Que esplendorosa vida y mort li donà un sér; Y a fi de que la tingues com un gran tresor, ciosa Pera mes obligarte yo afegiré a la rosa

La historia del roser.

DETALLS DEL REIXAT GÒTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

DIRUIX DE RIUDEVETS

LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ

GRABAT PER OVEJERO

Tot això ho coneix ara y ho aborreixo, pero no ho pensava a las horas, que d' altra manera hauria obrat mes dignament de lo que vaig obrar. Per ço aquí sap si Deu va permetre que tirés per aquell camí a fi de que m' escarmentés y conegués mellor lo que val l'honradesa?

Lo cert es que las rahons del *Fura* van ferme flaquejar; com qu' ell era mes gran y tenia molt bonas paraulas... (vergonya 'm fa 'l dirho, pero es la veritat y me-reixo més pena que aquesta de contarho)... vaig deixar-me caure en la tentació.

Emprenguerem lo camí y a entrada de fosc arribavam a Barcelona. Aquell tragi de gent, los crits, la lluminaria, los aparadors de las botigas, tot m' enlluherava y 'm donava d' un cop alegria y mareig. Aquell mateix dia hi havia estat, pero trobava que de nit era una ciutat diferente.

—Aquí si que hi estaré be, — deya jo al meu company.

—Oh! no es tot hui, —m va respondre.

—Be y ara... ¿ahont aném a dormir?

—Com dormir? Aquí no 's dorm. Ja 's coneix que no hi has estat com jo en aquesta terra.

—Be 's ha de dormir quant se té son.

—Es que no se 'n ha de tenir.

—Jo no puch ferhi més; si no trobo un racó pera jaure m' adormiré caminat.

—Segueixme y calla, home; jo ja sé 'l que tinc de fer.

Anarem travessant carrers y més carrers y ja comensava a estar cansat quant lo *Fura* 'm digué:

—Puja que som a casa.

—A casa dius?

—No sias ruc; tira amunt.

Y vam entrar en una escaleta fosca com una gola de llop y tan estreta que ab prou feynas podiam muntarhi de un a un.

Arribant a dalt de tot, lo company meu va trucar a una porteta que s' obri desseguida.

—Bona nit, digué 'l *Fura*.

L' home que 'ns havia obert va preguntar ab tó d' estranyesa:

—¿Qué voleu, minyons?

—¿Qué no 'm coneixeu?—va fer l' altre.

—¿Ola, *Fura*!—digué l' home després d' acostarhi a la cara 'l llum de gresol que duya a la ma.—¿Quin dimoni 't porta per aquí?

—Res, un dia ó altra s' ha de comensar.

—¿Ahont es ton pare?

—¿Qué n' haig de fer jo del pare?

—¿Qué no ha vingut ab tú?

—Vuyt dias ha qu' es fora de casa. Quant ell se 'n va tanca la porta y may diu quant tornará.

—Y tú, com t' ho manegas?

—M' estich a ca la tia curandera; sino que ahir al vespre la tia 'm va treure y aquesta nit l' he passada a la pallissa del hostal; tot avuy que hi espigolo, que sino ja fora mort.

—¿Y no hi vols tornar a casa ta tia?

—¿Mala negada!... si no m' vol de cap de las maneras.

—¿Y donchs?

—¿Qué no 'm voleu a casa vostra? Deixeu'mhi passar la nit... solament aquesta nit... demà ja 'n parlaré.

—¿Ah! be, be... entra, entra. ¿Y aquest bordegàs que ve ab tú?—digué signantme ab un mohiment de cap.

—Ve ab mi,—saltá 'l *Fura* posantme una ma a la espatlla com a senyal de protecció.

—Ja ho veig,—va fer l' home tot estranyat y resseguintme de cap a peus ab la mirada.

Jo anava a parlar, pero 'l *Fura* prenentme l' avantatge va explicar a sa manera l' objecte de la meua anada a Barcelona, y encara estich dejó d' entendre 'n res.

Nos van convidar a menjar un bocí, lo que vam fer ab bona gana, y tot menjant lo *Fura* no va callar may, explicant de son pare y dels seus negocis; jo no 'm sabia avenir de que 'l meu company fos tant aixirrit.

Després d' aquell refrigeri nos van ensenyar una marfega que hi havia estesa sobre las rajolas en un quartet molt xich, y sens compliments vaig dexarmhi caure porque estava rendit de son.

(S' acabarà)

J. LAPORTA.

DOLORS

PER ALEXIS BOUVIER

Totas las donas estavan en lo brançal de sas portas y la miravan ab despreci; los xicotets s' hi acostavan ab sas caras y mans polsosas de tan jugar arrossegantse per terra; los gossos anavan a ensumar sas faldillas y retornavan grunyint, los homes indiferents deyan: «Mirat! es la Dolors.»

Lo sol ponent empurpava lo cel, y la brisa qu' havia esfullat las rosas y las flors de la pomeras passava tébia y perfumada.

Ella,—la Dolors, com li deyan,—ja devia passar dels vint anys, més estava demacrada; sos cabells mal pentinats queyan a rulls sobre sas espatllas; la miseria havia deixat rastre en sa cara, y la vergonya, aquest dia li feya abaixar la testa.

Un angelet, d' ulls brillants, galtonas de rosa y cabells com encenalls d' or, s' agafava a sas faldillas y caminava mirant enderrera a las criaturas que li feyan ganyas.

Feya tristesa lo veure aquells dos sérs, sols en mitj d' aquell poble viu, rioler y de naturalesa espléndida.

Atravessaren la vila deturantse devant la última casa.

Lo noyet veient al peu d' aquella porta, aná a trovar a los xicotets que 'ls havian seguit; aquets recularen de moment, més al veure que s' hi acostava ab lo somris als llavis, s' amansiren y jugaren plegats.

La Dolors trucá a la porta. Un home d' edat obri, y al véuerla reculá sorprés dihent ab tó sever:

—¿Qué 's lo que vols aquí?

Ella s' apoyá en lo march de la porta per no caure.

—Au! au! vesten,—continué l' home; surtme d' aquí, mala dona; no embrutis ma casa!

—Pare!—digué ab tó de súplica la Dolors.

—Vestén!... vestén!...

Mes la pobre noya s' havia adelantat fins a la taula y allí ab lo cos encorbat, y lo cap baix, cubria ab una mà sos ulls inundats de llágrimas decidida a ferse treure a la forsa avans que dar un pas enderrera.

—Pare... jo... Es que una dona con tú me 's filla!...

Ma filla!... Vaig tenirne una a qui ma difunta esposa adoraba... Era una santa y bona noya per la qu' hauriam donat la sang de nostras venas, la vida!... Encar no clarejava y ab vent, pluja ó neu sortiam a trevallar la terra pera que 'm produhis lo necessari per ferne una senyora. Aixís fou que a forsa de privacions y escatimanosho tot, lograrem posarla en un col·legi. La volíam bona é instruida no recantos pera lograrho ni 's diners ni la salut... Quan fou educada, honesta com son pare, pura com sa mare, continuarem economisant, nosaltres que tot ho haviam de menester, pera guanyarhi un dot que li fes obtenir l' home que li destinavam y que havia de ferla felisa... Ya anavam a realisar nostre propòsit, y al retornar un vespre del trevall... pensant trobar a nostra filla de nosaltres, la, la... ¡miserable! havia fugit ab un pillet... essent la riota del poble y fentnos caure la cara de vergonya!

Hi hagué un moment de silenci interromput sols per los amarchs plors de la Dolors y per los crits y gatzara dels noyets que jugavan al carrer.

A copia de plorar y de passá temps y més temps en la carretera per veure si retornava sa filla, la pobre dona... tossí... després se ficá al llit d' ahont la tregueren per durla al cementiri, portant en sas mans, segons sa voluntat, la gorreta que brodá per sa filla pera 'l primer any de benehir la palma!...

—Pare!... pare!... perdó!

—Durant aquest temps, ella... ¡oh vergonya!... Quina vida duya? Los barcelonins que venian aquí casa me deyan:

—Ahir vaig veure vostra filla en tal ó qual teatre.

—No tinc filla.

—Home sí... la Lola que li diuen.

—Lo primer que 'm parli d' aquesta noya li obro 'l cap ab mon magay.

Desde allavoras no hi gosat a sortir més... Me sembla que riuen quan passo... No hi gosat anar a Barcelona... ¡Ma filla! No ho sabré jo si tinc filla!... S' ha mort... Fora d' aquí dolentasa! Au, depressa...

—Pare, perdó! perdó!

—Te 'n vols anar?

Y l' home agafá a la Dolors pel bras pera arrastrarla cap a la porta, mes ella deya abressantse a sos genolls:

—Pietat!... pietat!... pietat!

—Te 'n vols anar?

Y la lluita continuá.

Vermell, mitj suat, los cabells sobre sos ulls, lo noyet entra en la cambra atret pels crits de sa mare... Ab sas petonas mans separa los fils d' or de son front y ab tó de seny digué al vell:

—Per qué fas plorar a la mamá ja que diuen que ets l' avi?

Mestre Jaume deixá a la Dolors y ab los ulls esbarrats mirá al noy, quedant mut é inmóvil y no donantse compte dels sentiments que 'n ells se despertavan... Volgué parlar y sols murmurá... Los ulls se li ompliren de llágrimas y per amagarlas petonejá al fill y la mare.

Arreglat del francès per G.

SECCIÓ DE NOVAS

Supliqué'm lo cambi als nostres colegas a quins enviém LA IL·LUSTRACIÓ pera poder fer en lo número pròxim la llista completa de tots los diaris y periódichs que 'ns honran ab sa visita.

S' ha constituït una associació titulada *Societat Euterpe de Clavé* ab l' objecte de donar vetlladas literarias y musicals. Dita societat te son local en lo carrer de Lladó, núm. 7, pis primer. La felicitém per sa bona idea. En lo número vinent parlaré de sa inauguració.

En l' establiment d' enquadernacions de don Frederich Martí en lo carrer del Bisbe, n' hi hem vist d' empreses per LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA, qual titol está escrit en lletres dauradas y entre las quals va intercalat l' escut de Catalunya. Están fetas ab elegancia y ab notable gust. Ho recomaném als cafés y casinos suscrits a LA IL·LUSTRACIÓ.

Don Constantí Lfombart circula las invitacions pera col·laborar en lo calendari que ja fa sis anys vé publicant en Valencia ab lo titol de *Lo Rat Penat*, si be fant constatar qu' ara s' encarregará de sa formació lo jove poeta valenciá don Joseph M. Puig.

Lo distingit poeta vigatà don Joseph Serra y Campdelacreu acaba de publicar un tomet de poesias, titolat *Primavera trista*, que ha de ser indubtablement ben rebut pel públich, per ser ja son autor ben conegut en anteriors poesias revelants de sa notable inspiració y galana manera d' escriure.

Ha surtit a la llum pública *La veu de Catalunya*, diari no polítich pero clá y catalá, que ve a omplir un buyt en nostra literatura, suspés com está lo *Diari Catalá*, ja que en nostre estat no podriam pasarnos sens un diari.

Li desitjém bona sort y li agraïm la favorable ressenya que fa de nostre número anterior.

En lo certámen celebrat per la Societat *L' Aranya*, sortiren premiats, entre altres que no recordém, los senyors Penya (de Mallorca), Mesriera, Verdú, Casademunt, Pons y Massaveu y Ribot. Lo saló dels Camps Eliseos hont tingué lloch estava plé de gom a gom y amenisá la festa los sons d' una música de regiment y los cants d' una societat coral.

POESÍAS

DEL MALAGUANYAT JOAQUIM MARÍA BARTRINA

QUAN FEYA FRET

Sentats a prop del brasé nos encontravam tú y jó, y entelantlos ab l' alé miravam junts al carré per los vidres del balcó. En ells mon nom escrivia ton dit, que tot tremolava, y jo la ma t' agafava. Y a mos llavis prest l' unia y ab mon alé l' escalfava. Ab lo foch de mos petons, de mon pit en lo caliu jo t' deya.—Tonta, somriu. ¡No hi pensis ab los moixons que 's glassan dintre del niu!

(DEL LLIBRE INÈDIT «¡PORRETA!»)

I

¡Qu' ets hermosa! en tos ulls tancas tot lo foch que l' estiu té y son tas galas més blanques que la flor del atmetllé. Or filat es ton cabell, y ta boca perfumada sembla un calzer de clavell plé de perlas de rosada. Quan del pit sospirs eccealas tremola al donart consol, com si hi batagués las alas un aucell per pendre 'l vol. Per ton cos sens molta pena se podrián fer tres bells cinturons, ab una trena, sols una, de tos cabells. Tú prou dius que no es així: si es veritat ó mentida, mos brassos ho poden di que n' saben ben be la mida.

II

Tu vols cullir las rosas carmesinas y sas brancaes t' estrenyen ab forts llassos... t' han vist hermosa y t' prenen sas espinas, no volen que te 'n vages, com mos brassos!

